

Lamprecht, Arnošt

Názvy řek svědectvím v prvotním rozsahu indoevropského osídlení v Evropě

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. A, Řada jazykovědná. 1952, vol. 1, iss. A1, pp. 189-190

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/101612>

Access Date: 23. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

právě pro svou starobylost dovoluje skandinávským národům, aby si činili nárok na vedoucí místo v dějinách světové literatury. Spisek Steblina-Kamenického, který se hodí jako pěkný úvod do studia staroislandské literatury, jsem přeložil do češtiny (zatím je jen v rukopise).

Leopold Zatočil

ZPRÁVY

Názvy řek svědectvím v prvotním rozsahu indoevropského osídlení v Evropě. Z literatury v oboru indoeuropeistiky si zaslouží pozornosti knížka *Sprachverwandschaft im alten Europa*, jejímž autorem je Hans Krahe (Heidelberg 1951, str. an 30). Je to v podstatě rektorská nástupní řeč na universitě v Tübingen. Studie má synthetický charakter, vyplývající z jejího původního určení, její výsledky jsou však založeny na četných předcházejících studiích, uveřejňovaných v *Beiträge zur Namenforschung*.

V úvodu se autor stručně zmiňuje o vývoji jazykovědného bádání od vzniku srovnávací jazykovědy přes koncepci Schleicherovu (Stammbaumtheorie) až k Smithově vinové theorii (Wellentheorie). Uznává přednosti této theorie, četné příklady jejího působení můžeme totiž vidět i v přítomné době, ale připomíná, že jí nelze vznik indoevropských jazyků beze zbytků vytvořit. Její přednosti však je, že předpokládá poměrně rozsáhlejší území, na němž byly indoevropské jazyky rozšířeny. Tento názor přijímá i sám autor, a chce se pokusit o vlastní osvětlení jazykové příbuznosti. Práví, že chybou starších teorií bylo to, že vycházely z nedokazatelných konstrukcí. Jazyk však není nic schématického, abstraktního, je vázán na živé lidi a člověk sám pak obývá jisté území, je svázán s půdou, na níž žije. Autor hledá pro svá studia proto takové východisko, kde jazykový materiál je přímo v půdě samé, a to jsou právě místní jména. Pro svou stálost, trvalost a starobylost mohou tato jména

podle autora říci rozhodující slovo při určování nejstaršího nám dosažitelného území rozšíření indoevropských kmenů. Zvláštní pozornost přitom zaslужují názvy vodních toků. Autor se jejich zkoumání dlouhá léta věnoval a dochází k těmto výsledkům:

1. Neindoevropské elementy nejsou na celém rozsáhlém území severně od Alp prokazatelné.

2. Od Skandinávie k Alpám, od Britských ostrovů až k Baltu s druhé strany Visly je nejstarší vrstva názvů tvořena absolutně jednotným, starobylým názvoslovím indoevropského původu. Shoda je jak v kořenech, tak i v typických odvozovacích příponách.

3. Tato hydronymie staroevropská není jen severně od Alp, kde tvoří nejstarší vrstvu jmen, nýbrž se s ní setkáváme i v severním Španělsku, v celé Itálii a na severozápadě Balkánského poloostrova. Je tam však zřejmě mladší a byla tam přenesena kmeny, které seděly původně severně od Alp.

Autor při rozboru uvádí několik typů indoevropského pojmenování, zvláštní pozornost však věnuje jménům tvořeným *-nt-*ovou příponou, zpravidla v podobě *-antia*, *entia*, řidčeji v podobě *-antos*, jako na př. *Albantia*, *Avantia*, *Varantia*, *Aesontius* atp., jež jsou rozšířena po celém rozsáhlém území. Jména na *-nt-* se střídají s jmény na *-ara*, *-aros*, na př. *Avara*, *Alara*, *Aisaros*. Autor zde připomíná staré morfologické střídání *-nt-*ových a *-r-*ových útvarů a jako příklad takového střídání u jmen obecných uvádí stind. *vasantás* „jaro“ a lit. *vasarà* „léto“.

Rozšíření těchto jmen v keltských,

germánských, italských a baltských jazycích svědčí o tom, že tyto kmeny se aktivně účastnily vytváření této jednotné hydronymie. Na základě shod v jiných slovech (na př. v názvu pro bronz se shoduje latina s germánskými jazyky, v názvu pro železo keltština s germánštinou) usuzuje na různé seskupení těchto kmenů v různých dobách. Bohužel autor neuvádí v tomto těsnějším společenství indoevropských kmenů Slovany, protože se mu dosavadní známý slovanský jazykový materiál zdá málo dostačující a málo výmluvný. (V předcházejících studiích *Alteuropäische Flußnamen*, uveřejňovaných v *Beiträge zur Namenforschung*, uvádí na př. ruský dosti hojně doložený název *Reut* z pův. *Revut*, rus. *Revúča* a slov. *Revúca* a několik jiných jmen ze slovesných základů, ze jmenných základů pak *Zeruto* z pův. *Ozeręto*, jež by se výborně shodovalo s řeckým *Acheront-*). Domníváme se přesto, že nelze Slovany z tohoto území vylučovat, právě pro velkou blízkost slovanštiny a baltštiny. Na baltském území je tvoření jmen vod *-ni-*ovým sufixem běžné.

Z toho je vidět, že tato metoda zkoumání přes některé dobré výsledky, které pro původní rozložení indoevropských kmenů poskytuje, je přece jen poněkud jednostranná. Je proto třeba přihlížet i k ostatním faktům jazykovým (na př. k veliké blízkosti baltštiny a slovanštiny, dále k tomu, že v některých jevech je slovanština bližší germánštině než baltština, na př. *gęst* proti lit. *žęsis*, ač jindy je tomu opačně) i faktům mimojazykovým, na př. ke spojení jazyka s jistou kulturou (konkrétně u Slovanů s kulturou lužickou), ač je třeba mít na paměti všechna nebezpečí, která leckdy z takového spojování mohou vzniknout. (Pokud jde o slovanost lužické kultury, podepřel ji jazykovými důvody V. Machek, *Slavia* XX, seš. 2—3, str. 200—218; rovněž sovětská prehistorie se nyní

přiklání k slavinitě lužické kultury, srov. *Tretjakov* v časopisu *Slavjane* 1952, č. 7, str. 26—32).

Přes tyto připomínky je Krahova studie cenným příspěvkem k řešení otázky původního rozšíření indoevropských kmenů.

A. Lamprecht

Zprávy germanistické. Soubor přehledných statí z oboru germánských starožitností s názvem: *Germanische Altertumskunde* (str. XII + 504 s 18 vyobrazeními a 3 mapkami) vyšel v Mnichově 1951 nákladem C. H. Becka a péčí H. Schneidra a za spolupráce H. de Boora, F. Genzmera, S. Gutenbrunnera, W. v. Jennyho, H. Kuhna, W. Mohra a K. Reichardta jako „verbesserter Nachdruck der 1938 erschienenen erste Auflage“.

Fr. Ranka osvědčená knížka: *Alt-nordisches Elementarbuch. Schrifttum, Sprache, Texte mit Übersetzung und Wörterbuch* (Sammlung Götschen, Bd. 1115) byla nově vydána u Gruytera v Berlíně 1949.

Vynikajícímu překladateli Eddy a řady staroseverských skaldů F. Genzmerovi vděčíme nyní také za úplně nový a na starších překladech (Simrockové a Herrmannové) nezávislý převod starosaského *Helianda* v aliterujících verších (*Heliand und die Bruchstücke der Genesis. Aus dem Altsächsischen und Angelsächsischen übertragen*, Reclams Universal-Bibl. Nr. 3324—25a, Lipsko 1950). Od téhož odborníka pochází básnické přetlumočení staroanglického *Beowulfa* (*Beowulf und das Finnsburg-Bruchstück. Aus dem Angelsächsischen übertragen*, rovněž nákladem Ph. Reclama). Překlady Genzmerovy mají vysokou úroveň uměleckou a značnou cenu vědeckou: přimykají se k originálu velmi úzce, přitom nenásilně, znamenitě vystihují jeho smysl a přitom šetří slohově stránky a rytmu. Autor zároveň přihlíží k novým výkladům a výsledkům zkou-